

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ

**кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»
на тему: «СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД »**

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН

Андрузська Катерина Олегівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Карпов Володимир Анатолійович _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування адміністративно-територіального устрою України та системи місцевого самоврядування має на меті створення спроможних територіальних утворень. Однією із таких можливостей є консолідація зусиль територіальних громад для спільного вирішення проблем соціально-економічного характеру, розв'язання яких осібно громадою (навіть об'єднаною) в звичайний спосіб неможливе чи неефективне. Така консолідація не створює нового адміністративного суб'єкта, а дає можливість суттєво підвищити рівень ефективності використання ресурсної бази суміжних суб'єктів місцевого самоврядування для спільного вирішенні проблем територіального розвитку. В Україні законодавчого закріпленій механізм співробітництва об'єднаних територіальних громад (іншою мовою міжмуніципальне співробітництво) в Законі України "Про співробітництво територіальних громад", який визначає організаційно-правові засади їх співробітництва, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.

Значення міжмуніципального співробітництва для розвитку муніципальних утворень у сучасних умовах визначається тим, що воно дозволяє зміцнити господарські зв'язки, оптимізувати розміщення інфраструктури на основі кооперації їх діяльності, виключити неефективні фінансові витрати, пов'язані зі створенням у муніципальних утвореннях дублюючих структур та невиправданою міжмуніципальною конкуренцією муніципалітетів на вирішення найбільш масштабних інвестиційних проектів, поширити прогресивний досвід у галузі інноваційного розвитку.

Перспективи та механізми співробітництва територіальних громад протягом ряду років є предметом широкого обговорення як в органах державної влади та місцевого самоврядування, так і серед кола вітчизняних науковців. Дослідження проведене на основі використання наукових доробок таких учених, як : Агафонова Г. С., Аранчій Г. А., Барабаш Т. Г., Белов Д.М., Білак О.П., Бобровська О. Ю., Бородін Є. І., Васильців Т. Г., Васьківська К. В., Врублевський О., Галімуков Ю. О., Глазов О., Гончарук Н. Т., Граматік Г.П., Гриндей О. І., Громовчук М.В., Єжов М., Журавль Т.В., Ігнат О.В., Ірха К. О., Лайко О.І., Лозінська Л. Д., Лозинська Т. М., Маматова Т. В., Маркевич О., Масловська Л. Ц., Мульська О. П., Мусаєва І.А., Незбрицька О., Опар Н.В., Панасенко Н., Пелехатий А. О., Попова К. Г., Раделицький Ю.О. , Садовенко А. П., Серета В. І., Серьогін С. М., Сірик З.О., Смазна Т., Смачний В., Тищенко І., Толкованов В.В., Шаров Ю. П, Шопська Ю. К., Циналєвська І., Чайка А. Науковці багато уваги приділили створенню методико-методологічної основи співробітництва територіальних громад і лише в останні роки з'являються наукові статті, присвячені можливостям економічного зростання громад на основі співробітництва тому дослідження стану та перспектив співробітництва територіальних громад в Україні на сучасному етапі є актуальним.

Мета роботи – дослідити теоретичні, методологічні та прикладні аспекти співробітництва територіальних громад та визначити перспективи його розвитку.

Завдання роботи:

- роз'яснити поняття, завдання та переваги співробітництва територіальних громад;
- розглянути форми співробітництва територіальних громад;
- дослідити процедуру організації співробітництва територіальних громад;
- вивчити нормативно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад в Україні;
- провести аналіз сучасного стану розвитку співробітництва територіальних громад в Україні;
- виявити проблеми запровадження механізму співробітництва територіальних громад в Україні;
- охарактеризувати зарубіжний досвід організації та ефективного функціонування міжмуніципального співробітництва;
- визначити потенціал розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в Україні;
- обґрунтувати можливості поліпшення якості надання адміністративних послуг в умовах розвитку співробітництва територіальних громад в Україні.

Предметом дослідження є перспективи співробітництва територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес співробітництва територіальних громад в Україні.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи як: діалектичний, історичний, теоретичного узагальнення – під час дослідження теоретичних аспектів організації співробітництва; метод аналізу та синтезу – при аналізі поточного стану реалізації договорів про співробітництво територіальних громад в Україні. Характер дослідження передбачав застосування методу моделювання, статистичних методів пізнання, що сприяло ілюстрації теоретичних позицій конкретними прикладами із сучасної української та зарубіжної практики співробітництва територіальних громад.

Інформаційною базою дослідження є спеціалізована література, закони та інші нормативно-правові акти з проблематики співробітництва територіальних громад в Україні, статистичні дані Міністерства інфраструктури України, матеріали аналітичних досліджень за результатами впровадження реформи децентралізації.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування). Загальний обсяг роботи становить 112 сторінок. Основний зміст викладено на 85 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 46 рисунків, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні засади функціонування співробітництва територіальних громад»* розглядаються теоретичні основи співробітництва територіальних громад (ММС – міжмуніципального співробітництва): сутність співробітництва територіальних громад в Україні, правові форми ті види співпраці громад чинного законодавства з регулювання ММС, а також організація співробітництва територіальних громад яка складається із низки логічно послідовних та взаємодоповнюючих етапів, кожний з яких передбачає вчинення уповноваженими на те суб'єктами низки необхідних дій організаційного, розпорядчого та погоджувального характеру з метою досягнення проміжних та кінцевих цілей.

У другому розділі *«Аналіз сучасного стану співробітництва територіальних громад»* проаналізовано нормативно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад в Україні, сучасний стан розвитку співробітництва територіальних громад в Україні, проблеми запровадження механізму співробітництва територіальних громад в Україні. Проведений аналіз співробітництва територіальних громад України свідчить, що дане партнерство ще недостатньо розвинуто в країні, має ряд недолік і потребує удосконалення

У третьому розділі *«Напрямки активізації механізму співробітництва територіальних громад»* визначено Зарубіжний досвід організації та ефективного функціонування міжмуніципального співробітництва, Потенціал розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в Україні, шляхи удосконалення розвитку співробітництва територіальних громад, а саме - поліпшення якості надання адміністративних послуг шляхом реалізації спільного проекту створення мобільного ЦНАП.

ВИСНОВКИ

Найважливіші висновки за результатами дослідження полягають у такому:

1. Співробітництво – це система відносин між двома або декількома територіальними громадами, які здійснюють співпрацю між собою. Співробітництво громад постає як один із пріоритетів реформи місцевого самоврядування в Україні; воно використовується багатьма європейськими країнами як інноваційний інструмент для забезпечення місцевого економічного зростання та сталого розвитку.

2. Правові форми співробітництва територіальних громад – це види співпраці громад, які відрізняються одна від іншої специфікою предмету домовленостей сторін за відповідними договорами. Згідно чинного Закону України «Про співробітництво територіальних громад» передбачається п'ять форм співробітництва. Кожна форма співробітництва має найменування, а її особливості унормовуються не тільки Законом України «Про співробітництво територіальних громад», а ще і низкою відповідних правових норм.

3. Згідно з законодавством, організація співробітництва територіальних громад повинна складатись із ряду етапів, які логічно послідовні та взаємодоповнюючі, кожний етап передбачає вчинення уповноваженими на те суб'єктами низки необхідних дій організаційного, розпорядчого та погоджувального характеру з метою досягнення проміжних та кінцевих цілей. Законодавство передбачає вісім етапів.

4. Система нормативно-правового забезпечення співробітництва територіальних громад формується з міжнародних документів, державних нормативно-правових актів, регіональних нормативно-правових, локальних документів.

5. На основі проведеного аналізу співробітництва територіальних громад з 1.12.2014 року по 1.10.2023 року виявлено наступне: за досліджуваній період укладено 1005 договорів ММС; найбільший приріст договорів спостерігається в 2018 році – 190 договорів, в 2019 році – 224 договорів та в 2021 році -184; за весь період найбільша частка договорів припадає на Полтавську область (15%), 11% складає частка Вінницької області, 9% та 8% мають Львівська та Сумська області, до першої п'ятірки входить також Рівненська область – 7%; якщо порівняти географію укладених договорів до реформи 2020 року з даними за останні три роки, то можна побачити, що з 2021 по 2023 рік значно більша частка областей України залучена до зазначеного проекту; за останні роки Одеська область посідає 5 місце по обсягу укладених договорів; в Одеській області за 2021 – 2023 рік територіальні громади уклали 23 договори співробітництва, з них – 9 договір в соціальній сфері і 14 в інших сферах.

6. Проведений аналіз співробітництва територіальних громад України свідчить, що дане партнерство ще недостатньо розвинуто в країні, має ряд недоліків і потребує удосконалення. До зовнішніх чинників перешкоджання активному запровадженню механізму співробітництва в Україні можна віднести: відсутність стимулів до підвищення ефективності господарювання внаслідок того, що принцип бюджетної автономії поки що не є домінуючим для всіх територіальних громад; недостатня поширеність кращих практик співробітництва територіальних громад; повномасштабні військові дії на території України, що ускладнюють процедуру укладення договорів по співробітництво. До внутрішніх чинників гальмування процесу активізації взаємодії територіальних громад можна віднести: відсутність у територіальних громад гострої потреби в об'єднанні ресурсів в умовах збільшення обсягу місцевих бюджетів у процесі децентралізації; низьку кваліфікацію посадових осіб місцевого самоврядування та відсутність навичок ефективного господарювання.

7. На основі наведених переваг та недоліків співробітництва територіальних громад в Україні розглянуто кращій досвід європейського міжмуніципального співробітництва. Міжнародним досвідом продемонстровано потребу у стратегуванні розвитку територіальних громад в умовах співробітництва, що є чи не єдиним напрямком досягнення успіху та запланованого результату. Виходячи з досвіду сусідів в розвинених

європейських країнах, можна сказати, що успішне та комплексне застосування співпраці територіальних громад в Україні потребує системності інституційного забезпечення, яке включатиме: нормативну, методичну, інформаційну та стимулюючу складові. Можемо рекомендувати заходи щодо формування інституційної бази, підтримки та стимулювання співробітництва громад: масштабні проекти впровадження; підвищення якості та доступності державних послуг; внесення змін до ЗУ «Про співробітництво територіальних громад» щодо виділення економічного співробітництва громад та визначення заходів для заохочення такого співробітництва в контексті реалізації переваг щодо участі в міжмуніципальному і міжнародному розподілі праці; розроблення методичного забезпечення реалізації економічного співробітництва як спеціальної та пріоритетної форми співпраці територіальних громад.

8. Інструментарій, який може бути залучений громадами у межах підготовки та реалізації проектів з активізації міжмуніципальної співпраці у сфері місцевого економічного розвитку поділяється на фінансово-інвестиційний, бюджетний, кредитний, грантовий, соціально-економічний. Основними напрямками забезпечення інтенсифікації економічного розвитку на принципах співробітництва територіальних громад вважаємо наступні: надання адресних податкових пільг і спеціальні умови провадження підприємницької діяльності для комплексних інвестиційних проектів, які реалізуються на основі використання апарату співробітництва територіальних громад; надання коштів з державного бюджету на співфінансування інвестиційних проектів співробітництва територіальних громад; запровадження офіційних рейтингів місцевих посадових осіб громад; забезпечення участі територіальних громад України у транскордонному співробітництві як початкової основи для повноцінного залучення Європейських фондів регіонального розвитку та структурної модернізації.

9. Для визначення шляхів удосконалення розвитку співробітництва територіальних громад нами обрано поліпшення якості надання адміністративних послуг шляхом реалізації спільного проекту створення мобільного ЦНАП. На сьогодні через війну українці та українки стикаються з численними викликами. Оформлення необхідних довідок, посвідчень, отримання базових адміністративних і соціальних послуг в деокупованих та прифронтових районах – одні з них. Таку послугу можуть надавати мобільні ЦНАП. Рекомендуємо укласти договір про співробітництво територіальних сільських громад Харківської області: Вільхівської, Циркунівської та Липецької у формі реалізації спільного проекту мобільного Центру надання адміністративних послуг. Успішна реалізація співробітництва надасть можливість вирішити проблемні питання пов'язані із створенням умов, покращення доступності та якості надання адміністративних послуг для фізичних осіб та юридичних осіб. Результати проведених досліджень дозволяють стверджувати, що облаштування мобільного ЦНАП буде вигідним для громад, які укладуть договір про співробітництво.

АНОТАЦІЯ

Андрузська К.О., «Стан та перспективи співробітництва територіальних громад»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Муніципальне підприємництво».

Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2024 рік.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - дослідити теоретичні, методологічні та прикладні аспекти співробітництва територіальних громад та визначити перспективи його розвитку

У роботі розглядаються теоретичні основи співробітництва територіальних громад: сутність співробітництва територіальних громад в Україні, правові форми та види співпраці громад, чинне законодавство з регулювання співробітництва, а також організація співробітництва територіальних громад.

Проаналізовано нормативно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад в Україні, сучасний стан його розвитку, проблеми запровадження механізму співробітництва і надані шляхи їх подолання. Розроблено спільний проект створення мобільного Центру надання адміністративних послуг як приклад удосконалення ММС в Україні.

Ключові слова: територіальна громада, співробітництво, делегування, спільний орган управління, спільне фінансування, реалізація спільних проектів

ANNOTATION

Andruzska K.O., «State and prospects of cooperation of territorial communities»

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity» under the master's program «Municipal entrepreneurship».

Odesa National Economic University. Odesa, 2024.

The thesis consists of three chapters. The object of the research is to track the theoretical, methodological and applied aspects of the modernization of territorial communities and to identify the prospects for its development.

The paper examines the theoretical foundations of territorial community cooperation: the essence of territorial community cooperation in Ukraine, legal forms and types of community cooperation, current legislation on cooperation regulation, as well as the organization of territorial community cooperation.

The regulatory and legal provision of cooperation between territorial communities in Ukraine, the current state of its development, the problems of implementing the cooperation mechanism and ways to overcome them are analyzed. A joint project for the creation of a mobile Center for provision of administrative services was developed as an example of the improvement of the MMC in Ukraine.

Keywords: territorial community, cooperation, delegation, joint management body, joint financing, implementation of joint projects